

*Володимир Маслак, Сергій Сезін, Дмитро Сезін (м. Кременчук)*

## **Поляки Полтавщини у період масових репресій 30-х років ХХ століття**

*У статті проаналізовано проблему масових репресій у 30-х роках ХХ століття через призму польського питання. Основу дослідження становлять архівні документи в яких розкрито суть антипольських масових репресій в цей період. Вивчено питання про арешти за «польською лінією» на прикладі справи Петра Блажкевича. Досліджувана проблематика наводиться в контексті міста Кременчука Полтавської області. Подано вичерпний аналіз справи засудженого Петра Блажкевича з детальним описом допитів та очних ставок зі свідками його «злочину».*

*У підсумку автори висувують теорію стосовно того, чому саме Петра Блажкевича було заарештовано та засуджено до страти.*

**Ключові слова:** *радянський устрій, репресії, «польська операція», Кременчук, Полтавщина, польська діаспора.*

*Владимир Маслак, Сергей Сезин, Дмитрий Сезин*

## **Поляки Полтавщины у период массовых репрессий 30-х годов ХХ века**

*В статье проанализировано проблему массовых репрессий в 30-х годах ХХ века в аспекте польского вопроса. Основу исследования составляют архивные документы в которых раскрыта суть антипольских массовых репрессий в этот период. Изучен вопрос об арестах по «польской линии» на примере дела Петра Блашкевича. Исследуемая проблематика изучается в контексте города Кременчуга Полтавской области. Представлено исчерпывающий анализ дела осужденного Петра Блашкевича с подробным описанием допросов и очных ставок со свидетелями его «преступления». В заключении авторы выдвигают теорию о том, почему Петр Блашкевич был арестован и приговорен к смертной казни.*

**Ключевы слова:** *советский строй, репрессии, «польская операция», Кременчуг, Полтавщина, польская диаспора.*

*Volodymyr Maslak, Sergiy Sezin, Dmytro Sezin*

## **Life of Polish people during mass repression in 30s XXth century**

*A problem of mass repression due to polish question in 30s XXth century is analyzed in this article. The foundation of the research is made of archival documents, where we can see the matter of nonpoland mass repression during this period. The question about arrests by «polish line» example of Petro Blaschkevich case. This range of problems are investigated in the context of the town Kremenchug Poltava region. In this work there is an exhaustible analysis of the arrested Petro Blaschkevich case with its detailed description of interrogations and face to face meetings with his «crime» bystanders.*

*As a conclusion the authors present the theory why Blaschkevich was arrested and sentenced to execution. All these because of Petro Blaschkevich way of life. Worked up documents gave an opportunity to confirm the theory that in thirties of twentieth century in Kremenchug operated a special law court the force of «three».*

**Key words:** *soviet regime, repression, «polish operation», Kremenchug, Poltava region, polish diaspora.*

Однією з найдраматичніших сторінок репресій 30-х років в Україні є доля польської діаспори, яка мешкала на той момент в Полтавській області.

Підставою антипольських масових репресій став наказ № 00485 «Про повну ліквідацію ... особового складу польської агентурної розвідки, діючої в СРСР», затверджений наркомом Єжовим на початку серпня 1937 року. Операція повинна була бути здійснена протягом трьох місяців. У результаті його виконання, «згідно донесенню НКВС від 10 липня 1938 року число осіб польської національності, заарештованих на підставі наказу № 00485, склало 134.519 чоловік (тобто 21,1% від загального числа поляків у країні за переписом 1937 року). З них 71,3 тисячі осіб (53% репресованих) були жителі УРСР і БРСР»<sup>1</sup>. Проте у зазначений термін органи НКВС не вквалися, його виконання продовжилось фактично до осені 1938 року.

За дослідженнями Н. В. Петрова і А. Б. Рогінського: «У цілому за «польською операцією», було засуджено майже 140 тисяч осіб. Це приблизно 10% від загального числа всіх засуджених в ході масових політичних репресій 1937-1938 рр. (Під засудженням тут розуміється вирок, винесений судовими органами, в «альбомному порядку», а також «трійками», створеними за наказами № 00447 і № 00606). Якщо ж говорити про заарештованих (не засуджених, а саме заарештованих) поляках, то тут наші уявлення набагато більш приблизні, хоча і базуються на співставленні цілого ряду джерел. Усього за два роки «Великого терору» усіма органами НКВС СРСР (без міліції) було заарештовано дещо більше 1 мільйона 600 тисяч чоловік. Серед них поляків 118-123 тисячі. У тому числі за національними операціями – 96-99 тисяч (з них переважна більшість за «польською операцією»), інші (приблизно порівну) – за наказом № 00447, а також всіма іншими напрямками репресій»<sup>2</sup>. Хоча ті ж дослідники відзначають, що засудження за «польською лінією» не обов'язково означало те, що заарештований був поля-

ком, так як серед них були цигани – 76 осіб, 29 татар, та представники інших національностей.

У Полтавській області з першого червня 1937 року до 10 січня 1938 року заарештовано за «польською лінією» 1312 осіб. Усього за цей період засуджено НКВС СРСР за довідками 797 осіб, з них першої категорії 678 осіб (тобто до розстрілу), другої – 119 (до ув'язнення). Частина поляків засуджено ще й «трійками», але справи понад чотирьохсот осіб ще не були завершені до закінчення цього періоду. Авторам хотілося б розповісти про долю одного з цих 1312 осіб.

У місті Кременчуці у будинку номер один по вулиці Чапаєва (нині вулиця Софіївська) до Другої світової війни розташовувався нічний стаціонар для лікування хворих туберкульозом. У садибі, що колись належала гласному міської думи М. Шапошнікову, з 1925 року проводилося лікування хворих з неактивними формами туберкульозного процесу. Увечері хворі приходили туди, отримували ситну вечерю, лікувальні процедури, спали ніч, вранці отримували сніданок і прямували на роботу або додому. За лікування сплачувала профспілка. Поступово кількість ліжок у ньому зросла з двадцяти до п'ятидесяти, за рік лікування проходило до 350 осіб<sup>3</sup>.

Улітку 1937 туди на лікування потрапив Блажевич Петро Йосипович, який народився 20 квітня 1902 року уроженець міста Пінська, за національністю поляк, що за походженням з робітників, до революції службовець, і після неї – теж службовець, за посадою бухгалтер, але нині не працюючий, на пенсії по хворобі, з нижчою освітою, який мав дружину – Марію Андріївну, 30 років і доньку Зою 10 років, які проживали в Ромнах; у 1920 році член ВЛКСМ, потім з комсомолу вибув, на військовому обліку нині не перебуває, в білих арміях не служив, судимостей не мав<sup>4</sup>. Необхідно додати, що Петро Йосипович погано спав ночами (явище, досить поширене у тих, що довго лікуються в стаціонарах) і надзвичайно любив поговорити. І ось саме ця обставина зіграла з ним злий жарт. Петро Йосипович говорив переважно про політику і любив жарту-

<sup>1</sup> Петров М. Истребленный «советских поляков» [Електронний ресурс] / М. Петров // Секретные исследования. – 2008. – № 8. – Режим доступу : <http://secret-r.net/arkhiv-publikatsij/8-2008/istreblenie-sovetskikh-polyakov>. – Назва з екрана.

<sup>2</sup> «Польская операция» НКВД 1937–1938 г.г. [Електронний ресурс] / Н. В. Петров, А. Б. Рогинский; (НИИЦ «Мемориал»). – Режим доступу : <http://www.memo.ru/history/POLAcy/00485ART.htm>. – Назва з екрана.

<sup>3</sup> Лушакова А. М. Улицами старого Кременчуга / А. М. Лушакова, Л. И. Евселевский. – Кременчуг : Издательство «Кременчуг», 2001. – С. 138.

<sup>4</sup> Архів Управління СБУ в Полтавській області. – Слідча справа № 13482 (початково № 595).

вати про вождів Радянського Союзу, до того ж він встиг утомити розмовами відразу п'ятьох хворих, що лікувалися разом з ним, та так, що вони вирушили в НКВС і написали заяву про його бесіди в нічному стаціонарі.

І життя громадянина Блажевича різко змінилося за якісь п'ять днів.

14 серпня 1937 р. начальник Кременчуцького відділу НКВС Борін складає довідку, що Блажевич займається антирадянською діяльністю, а саме у 1920 році намагався переселитися до Польщі з СРСР, живучи в Кременчуці, проводив систематичну контрреволюційну агітацію, спрямовану на підірив політики партії і радянської влади, окрім того, висловлював терористичні тенденції на адресу вождів СРСР. І додатково – будучи антисемітом, виголошував чорносотенні гасла: «бий жидів, рятуй Росію!». Того ж дня помічник оперуповноваженого (кандидат на отримання спецзвання) Каршенбаум розглянув матеріали на громадянина Блажевича і постановив, що Блажевичу необхідно обрати запобіжний захід – утримання під вартою. Постанову затвердив начальник міськвідділу НКВС Борін та надіслав міському прокурору. Міський прокурор Федоров санкціонував її того ж дня.

Петро Йосипович був заарештований. Під час обшуку у нього було вилучено в основному документи: паспорт, пенсійну книжку, дві трудові довідки і ще 7 різних довідок. Мабуть, більшість з його документів описували результати попередніх етапів лікування. Правда, виявилось, що паспорт у нього «річний» і термін його дії до цього часу закінчився (ще у 1935 році).

Відразу ж його й допитали. Основні анкетні дані наведені вище, в протоколі допиту додана лише служба в Червоній армії рядовим у 1922-1924 роках. Слідчого також цікавив попередній період життя заарештованого.

І той розповів, що до 1915 року він проживав у Польщі, доки разом з сім'єю не був евакуйований до Полтави, де проживав до 1917 року. 1917 року сім'я переїхала до Симбірська, де заарештований жив до 1928 року. Потім він переїхав до Ромен 1931 року, він перебрався до Лохвиці, де працював у Держбанку. Потім з 1935 року – в Кременчуці, де

працював теж в Держбанку. Зараз не працює, на пенсії.

До комсомолу він вступив 1920 чи 1921 року.

Наступне питання слідчого: за що Вас виключили з комсомолу?

Відповідь: ні за що, я механічно вибув.

Запитання слідчого (далі – З.): слідству відомо, що Ви у 1920 році збиралися виїхати до Польщі і саме за це й були виключені з комсомолу. Чи так це?

Відповідь (далі – В.): 1920 року я дійсно збирався переїхати до Польщі, але моя сім'я вирішила залишитися в Україні і я залишився проживати в Україні в місті Ромни, а з комсомолу я вибув механічно.

(Примітка авторів: тут Блажевич сам собі суперечить, бо в цьому році він жив у Симбірську, а не в Ромнах. Слідчий теж виявляється не на висоті, бо цього моменту не помітив, як і того, що більшу частину 1920 року між країнами тривала війна, а тут Блажевич зібрався переїжджати в країну, яка воює з РРФСР).

З.: Слідство має дані, що ви з моменту переїзду на проживання до Кременчука систематично займаєтеся контрреволюційною агітацією. Викладіть слідству, що спонукало вас стати на той шлях?

В.: З моменту мого переїзду до Кременчука я систематично контрреволюційною діяльністю не займаюся, проте в 1937 році я, дійсно, перебуваючи в санаторії, висловлював контрреволюційні настрої. Так, знаючи мету та призначення машинно-тракторних станцій (МТС – далі), такі називав «могила трудовому селянству». Знаючи

мету і призначення «Торгсин», я розшифрував його назву як: «Товарищ, організуйся, рабочий гибнет. Сталин истребляет народ». Відносно СРСР я говорив, що це ніщо інше, як: «Сало Сталіну, соя робочему» і ще в грубій формі з вульгарними словами. У цих висловлюваннях я вважаю, висловлюючи їх групі осіб, я проводив серед них контрреволюційну агітацію.

З.: Слідству відомо, що Ви висловлювали терористичні тенденції, передбачаючи в недалекому майбутньому вбивство вождя партії та народів СРСР?

В.: Так, це з мого боку мало місце, я також говорив, що «Сталін



Титульна сторінка особової справи Блажевича П. Й.

обов'язково буде убитий» для (слово нерозбірливо) використовував назву марки цигарок «Собу» (зміст виразу від розуміння вислизає – автори).

З.: Чи визнаєте себе винним у контрреволюційній агітації та висловлюванні терористичних ідей на адресу вождя партії та народів СРСР?

В.: Я себе визнаю повністю винним у тому, що пропагував контрреволюційні ідеї, зводив наклепи на вождя партії та висловлювався також по відношенню до нього терористичні наміри.

На цьому допит закінчився<sup>5</sup> (обидва номери записані поруч, без виправлень – автори).

Далі справа пішла вперед стрімкими темпами: 14 серпня проведено допит свідка Коля та очна ставка Блажевича з ним. 15 серпня датовані чотири заяви у міськвідділ НКВС про проведену Блажевичем агітацію та «розшифровках», ще три допити свідків і дві очні ставки. Шістнадцятого серпня ще два допити свідків і дві очні ставки з ними.

16 серпня слідчий визнав справу готовою до передачі особливій трійці НКВС по Харківській області (тоді саме так і було). Характеристика на Блажевича з Держбанку (дата на ній не вказана) і датована 19 серпня заява ще одного свідка про контрреволюційної агітації лише доповнили картину.

14 серпня допитаний Коль Федір Сергійович 1906 року народження, який повідомив, що Блажевич розповів кілька антирадянських анекдотів, які свідок не пам'ятає, і ще, при звістці, що Петровський чотири місяці лежить хворий, сказав, що той «скоро здохне ну і чорт з ним, на одного утриманця менше буде».

Слідчий (в його ролі виступав курсант) запитав, чи не розмовляв Блажевич зі свідком, дізнавшись, що той викликаний до НКВС. Свідок відповів, що так, Блажевич говорив, щоб Коль на питання про антирадянські анекдоти сказав, що він (Блажевич) цим не займається<sup>6</sup>.

У цей день проведена й очна ставка між обвинуваченим і свідком.

Обидва вони повідомили, що знають один одного по нічному санаторію, познайомилися з місяць тому та особистих рахунків один до одного не мають.

Питання до Коля – підтверджує він показання від 14 серпня? Коль підтвердив.

І повідомив, що під час знаходження в лікувальному закладі, перебуваючи в палаті та в присутності інших товаришів, наприклад, Авраменко, Блажевич розшифрував скорочення МТС, розповідав антирадянські анекдоти, що коли помирав Ленін, то заповів Сталіну, щоб той народу хліба не давав, сала не показував (прозовий виклад віршика, який ще спливе на слідстві).

Питання до Блажевич: Чи чули Ви показання Коля?

В.: Так, чув.

Питання наступне до нього ж: Чи підтверджуєте його свідчення?

Блажевич відповів, що не підтверджує, він лише розшифрував МТС, а ні про що інше так не говорив.

На цьому очна ставка закінчилася<sup>7</sup>.

15 серпня був, як уже згадувалося, насичений день.

У справі з'являється свідок Гноевий Семен Олексійович, який залишає заяву, про те, що Блажевич протягом останнього місяця виголошує різні контрреволюційні висловлювання, а саме:

Ленін говорив Сталіну «Ти їм хліба не давай, сала не показуй».

Розшифровка скорочення СССР: «самі с...лі, самі і розсьорбуйте» (СССР – російською – автори). Інша розшифровка: «Сало Сталіну, сіль робочим».

Уже відома нам розшифровка МТС.

Крім того, Блажевич висловлювався так: «мені нудно, хоч би хто з льотчиків розбився, щоб стало веселіше», а також інше антирадянське, яке Гноевий не пам'ятає.

Крім того, свідок додав, що Блажевич походить з-за кордону і має там родичів<sup>8</sup>.

Того ж дня проведено його допит як свідка. Семен Олексійович був касиром-секретарем заводу металовиробів, 1900 року народження. одружений, у 1932 році засуджений за розтрату до шести місяців примусових робіт.

У протоколі зафіксовано, що Гноевий знає Блажевича з 14 липня, коли почав лікування в цьому закладі, і з першого ж дня Блажевич веде ту саму контрреволюційну агітацію, далі свідок навів вищеназвані приклади<sup>9</sup>.

Очна ставка з ним не проводилася.

<sup>5</sup> Там само. – С. 33-34.

<sup>6</sup> Там само. – С. 16.

<sup>7</sup> Там само. – С. 26

<sup>8</sup> Там само. – С. 1

<sup>9</sup> Там само. – С. 18

15 серпня залишив заяву громадянин Клячківський, чиї свідчення вельми цікаві з точки зору викладу тих же фактів розмов Блажевича. Клячківський розповів про розшифровки поняття СРСР в обох варіантах (і про «самі розсьорбуйте» і про «сало Сталіну»), МТС, «Торгсин». Далі цікавий вислів: «Троцький сидить за кордоном, гвалтує весь народ і навіть Сталіна» (слово в тексті написано з використанням ненормативної лексики). Повторено про бажання Блажевича, щоб хтось із льотчиків розбився, щоб стало веселіше. Згадано, що були ще антирадянські висловлювання і анекдоти, але свідок їх не пам'ятає, і що Блажевич походить з-за кордону. Текст написаний дуже малограмотно<sup>10</sup>.

15 серпня він допитаний як свідок. Клячківського звали Ісаак Мордухович, він народився у 1912 році, неодружений, проживає з матір'ю, братами та сестрами. Пенсіонер 2 групи.

У свідченнях він виклав вищевказані факти, але деталі показань про Троцького викладені без непристойностей. Крім того, свідок повідомив, що зі слів хворого Коля Блажевич заявляв «Бий жидів, рятуй Росію» і він же переселенець з Польщі, який приїхав до СРСР<sup>11</sup>.

15 серпня була проведена очна ставка з Блажевичем, де обидва один одного опізнали. Знайомі вони були по лікувальному закладу, де лікувалися в одній палаті. Особистих рахунків один до одного не мають.

Клячківський виклав всі перераховані вище факти висловлювань Блажевича.

На що Блажевич відповів, що підтверджує їх повністю, він дійсно виказував це<sup>12</sup>.

Свідок Литвиненко Н. П. 15 серпня залишає заяву про те, що Блажевич протягом місяця систематично займається контрреволюційною агітацією.

Наприклад, висловлював бажання, щоб хтось із вождів помер, говорив: «Бий жидів, рятуй Росію» (в присутності самого свідка), «хоч би хто з льотчиків розбився, менше б слави було Радянському Союзу». Ще свідок при написанні фрази написав її обірвавши, в результаті вийшло: «він мені з усмішкою сказав: мені нічого за це не

буде» (мабуть, свідок хотів сказати, що він звертався до Блажевич із зазначенням того, що той за такі висловлювання буде покараний)<sup>13</sup>.

Протокол допиту його та протокол очної ставки у справі відсутні.

Заява громадянина Гарагулі М. І., датована 19 серпня, хоча 16 серпня він був допитаний і тоді ж проведена очна ставка з Блажевичем.

Гарагуля згадав сім фактів антирадянських висловлювань Блажевича: розшифровку МТС, «Торгсину», СРСР, «бий жидів», що йому нудно від того, що ніхто з льотчиків і керівництва СРСР не вбився, що гасло Сталіна «жити стало краще, жити стало веселіше» невірне, і що хоча Сталін ходить під охороною, його можна вбити.

Почерк у заявника кращий, ніж у всіх інших, включаючи і частину слідчих, але в тексті є виправлення, помилково нараховано вісім пунктів висловлювань, але наведено лише сім, текст написаний суржилом, частина російських слів написана українським алфавітом<sup>14</sup>.

16 серпня Гарагуля повідомив, що звать його Михайло Іванович, він 1919 року народження, родом із села Горішні Плавні, навчається в системі фабзавучу при Крюківському вагонобудівному заводі.

Походить з родини куркулів, але всі його рідні живі та працюють, тобто висилки не зазнали.

У свідченнях Гарагуля повідомляв, що Блажевич у присутності свідка Авраменка говорив, що Сталін серед народу не з'являється, так як боїться, але все одно його вб'ють, і взагалі нудно, що ніхто з вождів не помер. Далі повторено про нудьгу Блажевича тому, що ніхто з льотчиків не розбився, про невірність виразу про те, що «жити стало краще», з поясненнями, що Гарагуля ще молодий, і не знав, як жилося раніше, тому гасло слід читати так: «жити стало гірше, жити стало важче». Зазначено про розшифровку СРСР, МТС, «Торгсину» і багато іншого антирадянського, але свідок все не запам'ятав.

До протоколу дописано, що при свідку Блажевич сказав про «бий жидів»<sup>15</sup>.

16 серпня проведена й очна ставка Блажевича з Гарагулею. Гарагуля дав ті ж свідчення. Блажевич їх частково підтвердив<sup>16</sup>.

<sup>10</sup> Там само. – С. 2.

<sup>11</sup> Там само. – С. 14.

<sup>12</sup> Там само. – С. 25.

<sup>13</sup> Там само. – С. 3.

<sup>14</sup> Там само. – С. 4.

<sup>15</sup> Там само. – С. 9.

<sup>16</sup> Там само. – С. 22.

15 серпня допитаний Нектовенко Федір Семенович 1898 року народження, слюсар артілі «Червоний металіст», який служив у 1919-1921 роках у Червоній армії, 1933 року притягувався до відповідальності за підозрою в спекуляції, але був виправданий судом.

Свідок розповів про систематичну контрреволюційну агітацію з боку Блажевича, в основному все вище зазначене, але, крім того, ще про те, що Троцький є організатором Червоної Армії, зараз знаходиться за кордоном, далі свідок згадав про «нехороше слово на адресу народів СРСР і вождя партії»<sup>17</sup>.

15 серпня на очній ставці з Блажевичем Нектовенко підтвердив все вище перераховане.

Блажевич зазначив, що свідчення Нектовенко він чув, і їх повністю підтверджує<sup>18</sup>.

16 серпня допитаний свідок Авраменко Костянтин Йосипович 1917 року народження, токарь центральних майстерень при мажорковій фабриці.

Він згадав найбільш одіозні висловлювання Блажевича та дещо зміг додати. За Блажевичем: «Микола Другий не боявся серед народу показуватися, а Сталін не показується, так як боїться, щоб його не вбили. Але все одно, не сьогодні-завтра його вб'ють і по радіо передаватимуть про це. Ось Кірова шльопнули, а тепер дійде черга і до інших. Як би дожити до цього».

Ще свідку поставили питання, звідки походить Блажевич, на що той відповів, що Блажевич говорив особисто йому, що родом з Польщі, куди виїжджав, а потім повернувся до СРСР<sup>19</sup>.

На очній ставці Авраменко виклав подробиці про висловлювання Блажевича.

Блажевич їх підтвердив частково, заявивши, що про вбивства Сталіна та смерть льотчиків він категорично заперечує<sup>20</sup>.

У ході слідства отримана виробнича характеристика на Блажевича, в якій керуючий конто-рою повідомив, що заарештований працював в

їхньому відділенні з 1935 року до листопада 1936 року, звільнений у зв'язку з переведенням на інвалідність. За час роботи працював погано, більшу частину часу перебував у нетверезому стані, в політичному житті колективу участі не брав, «більшість часу був відсутній через хворобу»<sup>21</sup>. Характеристика складена суперечливо, бо виходить, що Блажевич більшу частину часу і пиячив, і був відсутній через хворобу, що не зовсім сумісне в даному випадку.

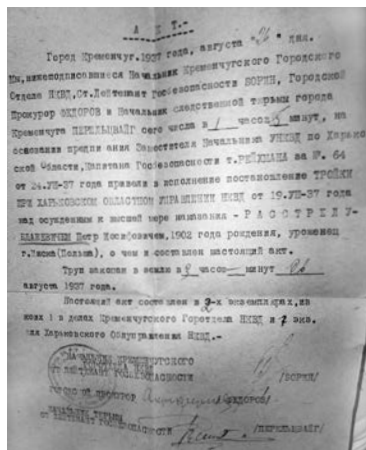
17 серпня був підготовлений обвинувачувальний вирок про Блажевича, де були перераховані його висловлювання та терористичні настрої. У зв'язку з чим справа направляється на «трійку» УНКВС по Харківській області за першою категорією<sup>22</sup>.

Природно, Петро Йосипович не здогадувався про те, що він потрапляє під польську операцію НКВС, і що таке перша категорія за рішенням «трійки». А означало це, що він не доживе до того моменту, коли «черга дійде до інших».

19 серпня 1937 року Особлива трійка НКВС по Харківській області у пункті 22 свого рішення винесла вирок: Блажевича П. І. – розстріляти<sup>23</sup>.

24 серпня 1937 було отримано припис заступника начальника УНКВС по Харківській області капітана держбезпеки Рехтмана за номером 64 про виконання вироку. Документ цей у справі відсутній, але на нього посилаються у наступному документі.

26 серпня 1937 року о 1 годині 45 хвилин вирок був приведений у виконання, а о 3 годині труп розстріляного був похований [Акт вкладений у вклеєний до справи конверт]. Документ про виконання вироку та поховання у місті Кременчуці має деяку краєзнавчу цінність, оскільки раніше не було документальних підтверджень про проведення розстрілів і поховань страчених саме у Кременчуці. У той же час є документ про розстріл одного з засуджених у 1938 році в урочищі Триби під Полтавою.



Акт про виконання вироку Блажевича П. Й.

<sup>17</sup> Там само. – С. 11.

<sup>18</sup> Там само. – С. 25

<sup>19</sup> Там само. – С. 7.

<sup>20</sup> Там само. – С. 20.

<sup>21</sup> Там само. – С. 27.

<sup>22</sup> Там само. – С. 36.

<sup>23</sup> Там само. – С. 37.

У 1938 році боротьба з польською контрреволюційною та шпигунською діяльністю була продовжена, і в період з 01.01. 1938 року по 01.08. 1938 року за цим звинуваченням було заарештовано 1152 людини, але з них поляків за національністю – 183<sup>24</sup>. 1 серпня для НКВС УРСР закінчився багаторазово продовжуваний термін дії наказу № 00485, а потім новий нарком Л. П. Берія скасував дії ряду наказів попереднього керівництва, зокрема і цього.

Після чого про справу Блажевича не згадували багато років, доки 20.06.1989 року Прокуратурою Полтавської області він не був реабілітований.

У травні 1999 року дочка Блажевича, Зоя Петрівна, яка проживала в місті Мінську, звернулася до Управління Служби Безпеки України в Полтавській області з проханням вислати свідоцтво про смерть батька. Її також цікавили можливі пільги як дочки реабілітованого. З тексту її листа зрозуміло, що дружина Блажевича померла у 1994 році. Управлінням СБУ була дана відповідь про те, що за довідкою слід звернутися до органів РАЦС міста Кременчука. У відповіді припущено помилки, що в справі немає відомостей про місце смерті Блажевича, так як в ньому є акт про виконання вироку і про місце поховання.

Заради справедливості варто було б з'ясувати, чому пенсіонер за інвалідністю, нічим особисто радянською владою не ображений, працюючий на досить непоганій роботі, який отримував тривале і безкоштовне лікування від туберкульозу, став прямо фонтанувати антира-

дянськими «жартами», та так, що набрид більшості хворих у палаті? Чи були це його дійсні переконання? Скоріш за все, ні. Тим більше розповідь його про те, що Микола Другий з'являвся серед людей і не боявся, а Сталін нібито переховувався від народу, бо боявся, не відповідає реальному стану справ, та й житель провінції про це не міг об'єктивно стверджувати. Скоріше всього справа в алкоголі. Серед зловживаючих алкоголем поширена саме така поведінка: безцільне проведення часу, порожня балаканина, тривалі перекури тощо. У стані інтоксикації регулярне смакування «смажених» жартів, розповідей про чужі погані вчинки, особливо по відношенню до оповідача, копролаплія теж досить характерна. Додатковий імпульс зниженню фону його настрою могла дати і туберкульозна інтоксикація і якісь можливі сімейні негаразди (варто нагадати, що дружина і дитина проживають в Ромнах, а наш герой у Кременчуці, тобто між ними більше двохсот кілометрів). Він занадто пізно зрозумів, що сталося, хоча і намагався відвернути небезпеку від себе.

Тексти архівної справи авторами наведені з невеликими змінами, що не впливають на зміст викладу. Наприклад, на той час слово «контрреволюційні» записувалося як «контр-революційні», а авторами подано в сучасній редакції, для полегшення сприйняття. виправлено частину орфографічних помилок.

Автори висловлюють щире подяку співробітникам архіву Управління СБУ в Полтавській області за неоціненну допомогу в роботі з архівними матеріалами.

### References

1. Petrov M. Ystreblenyu «sovet-skykh polyakov» [Elektronnyy resurs] / M. Petrov // Sekretnye yssledovaniya. – 2008. – # 8. – Rezhym dostupu: <http://secret-r.net/arkhiv-publikatsij/8-2008/istreblenie-sovet-skykh-polyakov>. – Nazva z ekrana.
2. Loshyts'kyu O. «Laboratoriya – 2»: Poltava. Dokumental'ni materialy pro masovi represiyi v Poltavskiy oblasti 1937-1938 rr. [Elektronnyy resurs] / O. Loshyts'kyu. – Rezhym dostupu: <http://www.sbu.gov.ua/sbu/doccatalog%5Cdocument?id=42130>. – Nazva z ekrana. – dok. 23.

3. Lushakova A. M. Ulytsamy staroho Kremenчуha / A. M. Lushakova, L. Y. Evselevskyy. – Kremenчуh : Yzdatel'stvo «Kremenчуh», 2001. – S. 138.
4. «Pol'skaya operatsyya» NKVD 1937–1938 h h. [Elektronnyy resurs] / N. V. Petrov, A. B. Rohynskyy; (NYPTs «Memoryal»). – Rezhym dostupu: <http://www.memo.ru/history/POLAcy/00485ART.htm>. — Nazva z ekrana.

<sup>24</sup> Лошицький О. «Лабораторія – 2»: Полтава. Документальні матеріали про масові репресії в Полтавській області 1937-1938 рр. [Електронний ресурс] / О. Лошицький. – Режим доступу : <http://www.sbu.gov.ua/sbu/doccatalog%5Cdocument?id=42130>. – Назва з екрана. – док. 23.